

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Työ- ja elinkeinoministeriö

Viite Lausuntopyyntö 22.6.2021 VN/15285/2021

Asia HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI X-NIMISESTÄ OSAKEYHTIÖSTÄ JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 22.6.2021 (VN/15285/2021) lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi X -nimisestä osakeyhtiöstä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallitusohjelman tavoitteena on helpottaa osatyökykyisten työllistymistä ja kehittää välityömarkkinoita. Lausuntokierroksella oleva lakiehdotus pohjautuu pitkälti Ruotsin osatyökykyisiä työllistävään Samhall-malliin (Samhall Ab) ja selvityshenkilö Hannu Mäkisen helmikuussa 2021 valmistuneen raportin ehdotuksiin. Linjaus yhtiön perustamisesta tehtiin hallituksen puoliväliriihessä huhtikuun lopussa 2021.

Tarkoitus on perustaa kokonaan valtion omistama erityistehtäväyhtiö, jonka tehtävä on työllistää haastavassa työmarkkina-asemassa olevia osatyökykyisiä. Lisäksi tehtäisiin tarvittavat muutokset lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) ja työttömyysturvalakiin (1290/2002).

Osakeyhtiölain ja muiden lakimuutosten on määrä tulla voimaan 1.1.2022 lukien.

Ammattiliitto Pro on tutustunut hallituksen esitysluonnokseen ja toteaa siitä lausuntonaan seuraavaa:

Ehdotus

Olemme tarkastelleet ehdotuksia lähinnä suhteessa työvoimaviranomaisten nykyisiin tehtäviin ja rooliin sekä niille yhtiön perustamisen yhteydessä kaavailtuihin tehtäviin.

Ammattiliitto Pro kannattaa yhtiön perustamista valtion kokonaan omistamana sekä työ- ja elinkeinoministeriön ohjauksessa olevana erityistehtäväyhtiönä. Pidämme välttämättömänä, että yhtiön toiminta kohdentuu vain kaikkein vaikeimmassa asemassa oleviin osatyökykyisiin. Vastaavasta rajauksesta on myös olemassa EU:n komission SGEI-päätös. Rajauksen jälkeenkin 20 000-30 000 osatyökykyisen potentiaalinen kohdejoukko on suuri. Rajaus tukee myös normalisaatioperiaatteen noudattamista peruslähtökohtana työllisyyspalveluissa, jolloin kyse olisi viimesijaisesta keinosta työllistymisessä.

Korostamme, että yhtiön perustaminen on toteutettava niin, että se niveltyy saumattomasti jo olemassa olevaan palvelujärjestelmään. Toimijoita on jo ennestään niin paljon, että mallin on oltava hallinnollisesti selkeä ja yksinkertainen. Esimerkiksi yhtiön erillisen palvelutoiminnon poistaminen hallituksen esityksestä on oikea ratkaisu.

Esitys valintaprosessista on kirjoitettu ristiriitaisesti ja sekavasti. Toisaalla kirjoitetaan henkilöiden valinnan ja yhtiön tehtävien erottamisesta ja toisaalla todetaan, että lopullisen valinnan ilman rekrytointipakkoa tekee yhtiö työ- ja elinkeinotoimiston osoittamista ehdokkaista. Yhtiöön siirtyminen edellyttää aina osatyökykyisen suostumusta ja motivaatiota työllistyä. Valintamenettely on osatyökykyisen näkökulmasta aivan liian pitkä ja vaikeasti hahmotettavissa: 1) työllisyyden kokeilukunta/kuntien sosiaaliviranomaiset/Kela suorittavat ohjauksen paikalliseen työvoima- ja elinkeinotoimistoon, 2) paikallinen työ- ja elinkeinotoimisto suorittaa arvioinnin, 3) keskitetty työ- ja elinkeinotoimisto päättää yhtiölle ehdolle asetettavat henkilöt ja 4) yhtiö tekee lopullisen valinnan sille osoitetuista henkilöistä. Sekavuutta lisää se, että työllisyyden kuntakokeilun käynnistymisen jälkeen kohderyhmä on käytännössä kuntien asiakkuudessa ja päävastuu henkilöasiakkaiden

työllisyyspalveluista on muutoinkin hallituksen puoliväliriihen 2021 tehtyjen poliittisten linjausten perusteella siirtymässä kuntiin vuoden 2024 aikana. Asiakassuhde ja siihen liittyvä tietämys yksittäisen asiakkaan tilanteesta on asiakkuutta hoitavassa työvoimaviranomaisessa. Hallituksen esityksessä viranomaistoimijoiden välinen työnjako jää epäselväksi. Hallituksen esityksessä kuvattu osatyökykyisten valintamenettely ei ole esitettyssä muodossa toteuttamiskelpoinen. Valintamenettely vaatii jatkovalmistelua, jossa otetaan huomioon työhallinnossa valmisteilla olevat muut uudistukset.

Hallituksen esityksessä on varsin ohuesti käsitelty osatyökykyisen työllistymistä yhtiön palveluksesta avoimille työmarkkinoille, joka on perustavoite. Mekanismin ei voi olettaa olevan kovin helppo, jolloin on suuri riski, että henkilö jää pysyvästi yhtiön palkkalistoille ja vaihtuvuus vähäiseksi. Todennäköisesti tällä olisi myös merkittäviä vaikutuksia myös yhtiön toiminnasta aiheutuviin nettokustannuksiin. Avoimille työmarkkinoille siirtymisen prosessi vaatii lopulliseen hallituksen esitykseen täsmentämistä.

Ruotsissa Samhallille maksettava vuosikorvaus on noin 600 miljoonaa euroa, jolla katetaan 25 000 osatyökykyisen ja hallintohenkilöstön kulut. Määräraha on laskennallisesti 1 000 henkilöä kohti hieman alle 25 miljoonaa euroa (sivu 44-45). Suomen mallissa yhtiötä on tarkoitus pääomittaa EU:n elpymisvälinettä yhteensä 20 miljoonalla eurolla vuosina 2022-2023. Vuosille 2023-2025 on ajateltu valtion talousarviossa varata yhtiölle 10 miljoonan euron vuosittainen määräraha. Puoliväliriihessä asetettiin yhtiölle tavoitteeksi 1 000 osatyökykyisen työllistäminen. Mittakaava on täysin erilainen kuin esimerkkinä toimineessa Ruotsissa. Riskinä on, että rahoituksen rajallisuuden vuoksi tämän työllistämisvaihtoehdon käyttö painottuu esim. alueellisesti epätasapainoisesti (esim. tietyt suuret kaupungit).

Vaikutukset

Hallituksen esityksen kirjoitusasusta ja sisällöstä käy ilmi kiire, jolla sitä on laadittu (mm. sivun 44 viittaus nk. oikeisiin töihin).

Käsitys yhtiön toimialueesta on ilmeisen hatara, koska sivulla 48 käytetään ilmaisua ”jos yhtiöllä on toimintaa useilla paikkakunnilla”. Osatyökykyisiä, jotka yhtiön palvelukseen ohjattaisiin, on suurella todennäköisyydellä joka puolella maata, jolloin yhtiö joutuu ottamaan tämän jo lähtökohtana toiminnassaan huomioon. Yhtiöllä on hoidettavanaan normaalit työnantajavelvoitteet riippumatta siitä mihin henkilöstö on fyysisesti sijoitettuna.

Osatyökykyisten työllistymisen tukemisella on merkittävä sosiaalipoliittinen ulottuvuus, jonka itseisarvo suhteessa talouteen on kuvattu tavalla, johon on helppo yhtyä (sivulla 59).

Lausuntomenettely on kuitenkin käynnistetty täysin keskeneräisestä hallituksen esityksestä. Koska mm. viranomaisvaikutusten (vaikutukset viranomaisten keskinäisiin suhteisiin, tehtäviin ja menettelytapoihin, organisaatioon ja henkilöstöön sekä hallinnollisiin tehtäviin ja kustannuksiin) arvioinnit puuttuvat kokonaan, on asianmukaisen lausunnon antaminen mahdotonta.

Hallituksen esityksen merkittävien sisällöllisten puutteiden vuoksi lain voimaantulo vuoden 2022 alusta on mahdotonta.

Niko Simola

Sari Jokikallas

Johtaja

Sopimusalavastaava/asiantuntija

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

-

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävayhtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

-

Jokikallas Sari
Ammattiliitto Pro ry